

Ecologisch onderzoek

Doctor de Visserstraat Dieren 1135 Vivare

Dit rapport is gedrukt op
100% FSC-papier

oktober 2023
rapportnummer: 231736

Colofon

Titel:

Ecologisch onderzoek

Doctor de Visserstraat Dieren 1135 Vivare

In opdracht van:

Vivare

Postbus 5265

6802 EG ARNHEM

Contactpersoon: [REDACTED]

Uitgevoerd door:

Ecochore Natuurtechniek

Ruiterweg 8

7152 DE EIBERGEN

T 0544-350297

M 06-[REDACTED]

E info@ecochore.nl

I www.ecochore.nl

Onderzoeksgroepen:

Quickscan (algemeen) en nader onderzoek naar vleermuizen en vogels

Onderzoeksmethodiek:

Auditieve (batdetector Pettersson D240x, D500x, batlogger M en Anabat Walkabout), visuele inspectie en territoriumkartering

Auteur:

[REDACTED]

Collegiale toetsing:

[REDACTED]

Datum:

oktober 2023

Status:

definitief

Foto voorzijde:

huismus, gewone dwergvleermuis
gierzwaluw en enkele projectwoningen

Correspondentie door Ecochore Natuurtechniek vindt uitsluitend plaats op digitale wijze of op FSC/PEFC gecertificeerd papier.

Ecochore Natuurtechniek is aangesloten bij Samenwerkingsverband Ecologie: www.ecochore.nl

INHOUD

1. AANLEIDING EN DOEL	1
2. INVENTARISATIEOPZET	2
2.1 ONDERZOEKSMETHODIEK	3
2.1.1 QUICKSCAN NATUURONDERZOEK	3
2.1.2 AANVULLENDE ECOLOGISCHE ONDERZOEKEN	3
2.2 VOLLEDIGHEID INVENTARISATIE	5
2.3 GEBIEDSBESCHRIJVING	6
2.4 GEPLANEDE RENOVATIEWERKZAAMHEDEN	7
3. ONDERZOEKSRESULTATEN	8
3.1 FLORA	8
3.2 (BROED)VOGELS	8
3.2.1 HUISMUS (PASSER DOMESTICUS)	8
3.2.1 GIERZWALUW (APUS APUS)	9
3.3 HERPETOFAUNA EN VISSSEN	9
3.4 ZOOGDIEREN	10
3.4.1 GRONDGEBONDEN ZOOGDIEREN	10
3.4.2 VLEERMUIZEN	10
3.4.2.1 VOORZOMERONDERZOEK - KRAAMPERIODE	11
3.4.2.2 NAZOMERONDERZOEK – BALTS-/PAARPERIODE	11
3.5 ONGEWERVELDEN	12
4. TOETSING SOORTENBESCHERMING–WET NATUURBESCHERMING	13
4.1 ALGEMEEN	13
4.2 EFFECTEN	13
4.2.1 FLORA	13
4.2.2 (BROED)VOGELS	14
4.2.3 HERPETOFAUNA EN VISSSEN	15
4.2.4 GRONDGEBONDEN ZOOGDIEREN	15
4.2.5 VLEERMUIZEN	16
4.2.6 LEEFGEBIED VLEERMUIZEN	17
4.2.7 ONGEWERVELDEN	17
5. CONCLUSIE	18
GERAADPLEEGDE BRONNEN	20
BIJLAGEN	21
BIJLAGE 1 – GEBIEDSIMPRESSIE	22
BIJLAGE 2 – VERSPREIDINGSKAARTEN AANGETROFFEN SOORTEN	23
BIJLAGE 3 - TOELICHTING WET NATUURBESCHERMING – SOORTENBESCHERMING	25

1. AANLEIDING EN DOEL

Aan de Doctor de Visserstraat in Dieren, is eigenaar Woningcorporatie Vivare voornemens bij 32 beheereenheden in 2025 energetische maatregelen uit te voeren. Een deel van de werkzaamheden heeft betrekking op de buitenschil van de woningen waardoor een afweging ten aanzien van beschermde soorten noodzakelijk is.

Het renoveren van woningen kan effecten hebben op aanwezige beschermde soorten. Middels de Wet Natuurbescherming wordt een groot aantal plant- en diersoorten beschermd. Als er plannen zijn om bepaalde (ruimtelijke) handelingen uit te voeren of wijzigingen aan te brengen in het bestemmingsplan, zal er onderzocht moeten worden of deze plannen, of onderdelen hiervan, nadelige effecten kunnen hebben op aanwezige, of mogelijk aanwezige, beschermde flora en fauna. Door het uitvoeren van een natuurtoets kan worden bepaald of dier- en plantsoorten negatieve gevolgen kunnen ondervinden van de werkzaamheden dan wel dat er gezocht moet worden naar mitigerende en/of compenserende maatregelen. Hiervoor kan het noodzakelijk zijn dat een ontheffing moet worden aangevraagd bij het bevoegd gezag. Dit is in de meeste gevallen de betreffende provincie waarin het project ligt.

Om aan de zorgplicht te kunnen voldoen, die gesteld wordt in de Wet Natuurbescherming, is aan Ecochore Natuurtechniek opdracht gegeven voor de uitvoering van een ecologisch onderzoek om zo de mogelijk negatieve effecten op flora en fauna in kaart te brengen. Op voorhand is ingeschat dat van vleermuizen en vogels (huismussen en gierzwaluwen) te weinig gedetailleerde en recente verspreidingsgegevens voorhanden waren waardoor nader onderzoek naar deze soorten noodzakelijk werd geacht. Om deze reden is naar deze soortgroepen nader onderzoek uitgevoerd.

Om de functie van het gebied voor vleermuizen, huismussen en gierzwaluwen in kaart te kunnen brengen, is het ecologisch onderzoek uitgevoerd in de periode mei–september. Hierbij zijn verspreid over het zomerhalfjaar verschillende inventarisaties uitgevoerd door deskundigen op het gebied van deze soortgroepen.

Tijdens het aanvullend ecologische onderzoek in 2023, is als doel gesteld de volgende vragen te kunnen beantwoorden:

- Welke (beschermde) soorten maken gebruik van de locatie;
- Welke functie heeft het gebied voor betreffende soorten;
- Wordt bij uitvoer van de ingreep de Wet Natuurbescherming overtreden.

Dit rapport beschrijft de bevindingen en consequenties van zowel het quickscan onderzoek als het aanvullende onderzoek.

2. INVENTARISATIEOPZET

Voor het ecologisch onderzoek zijn in 2023 een algemene quickscan en aanvullend, gericht onderzoek uitgevoerd naar vleermuizen, huismussen en gierzwaluwen.

De toegepaste onderzoeksmethoden worden in onderstaande paragraaf nader toegelicht. Tijdens alle bezoeken waren de weersomstandigheden geschikt voor het inventariseren van deze soorten (zie Tabel 1). Gezien het opdelen van het plangebied in verschillende onderzoeksclusters en de onderzoeksinspanning en -methodiek, wordt verwacht dat er geen essentiële functies zijn gemist.

Bezoekdata	Starttijd	Weergesteldheid	Hoofdonderzoek
02-05-2023	ochtend	bewolking 5/8, droog, windkracht 2 Bft NW, 13 °C	Quickscan + huismus
15-05-2023	ochtend	bewolking 4/8, droog, windkracht 2 Bft NW, 15 °C	huismus
22-05-2023	20:30	bewolking 4/8, droog, windkracht 3 Bft NW, 16 °C	gierzwaluw en vleermuizen – kraam/zomer
25-05-2023	20:45	bewolking 3/8, droog, windkracht 3 Bft N, 15-11 °C	gierzwaluw en vleermuizen – kraam/zomer
08-06-2023	21:00	bewolking 2/8, droog, windkracht 2 Bft NO, 23 °C	gierzwaluw en vleermuizen – kraam/zomer
10-06-2023	21:00	bewolking 0/8, droog, windkracht 2 Bft NO, 30 °C	gierzwaluw en vleermuizen – kraam/zomer
15-06-2023	03:00	bewolking 1/8, droog, windkracht 0 Bft NO, 12 °C	gierzwaluw en vleermuizen – kraam/zomer
28-06-2023	21:15	bewolking 8/8, droog, windkracht 1 Bft ZW, 22 °C	gierzwaluw en vleermuizen – kraam/zomer
29-06-2023	21:00	bewolking 8/8, droog, windkracht 1 Bft W, 24 °C	gierzwaluw en vleermuizen – kraam/zomer
18-07-2023	21:00	bewolking 7/8, droog, windkracht 2-1 Bft ZW, 17 °C	gierzwaluw en vleermuizen – kraam/zomer
21-07-2023	3:15	bewolking 5/8-2/8, droog, windkracht 1 Bft ZO, 16-13 °C	gierzwaluw en vleermuizen – kraam/zomer
12-08-2023	21:15	bewolking 4/8, droog, windkracht 1 Bft ZZO, 18 °C	vleermuizen – balts
10-09-2023	21:00	bewolking 0/8, droog, windkracht 1-0 Bft ZO, 24 °C	vleermuizen – balts

Tabel 1: Bezoekdata en weersgesteldheid.

Het veldwerk is uitgevoerd door:

2.1 ONDERZOEKSMETHODIEK

2.1.1 QUICKSCAN NATUURONDERZOEK

Iedere diersoort en plantgroep heeft zijn eigen methode van inventarisatie om zo een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de betekenis van het gebied voor de betreffende soorten of groepen. Dit onderzoek is gestart in de vorm van een quickscan. Er is zowel globaal gekeken naar de daadwerkelijk aanwezige flora en fauna, als naar de mogelijke waarden die het gebied herbergt in andere tijden van het jaar die tijdens een éénmalig bezoek niet kunnen worden vastgesteld.

Tijdens het onderzoek zijn de aanwezige ecotopen intensief geïnspecteerd op aanwijzingen van beschermde of Rode lijstgenoteerde flora en fauna.

Als aanvulling op het veldbezoek zijn verspreidingstabellen en verspreidingsatlassen met waarnemingen voor de locatie geraadpleegd op het voorkomen van beschermde of Rode Lijstgenoteerde soorten. De gebruikte waarnemingen zijn, tenzij anders vermeld, uit de periode 2013-2023.

2.1.2 AANVULLENDE ECOLOGISCHE ONDERZOEKEN

Vleermuizen

Voor het in kaart brengen van vleermuizen is zowel visueel als auditief geïnventariseerd. Met behulp van een heterodyne batdetector met opname- en vertragingfunctie (type: Pettersson D240x, Anabat Walkabout, Batlogger M en luisterkist D500x) is de echolocatie, die vleermuizen uitzenden, voor ons hoorbaar gemaakt. Wanneer op basis van frequentie, klank en ritme niet met 100% zekerheid de soort bepaald kon worden, is een opname gemaakt op een extern opname apparaat. Tijdens de meeste bezoeken is, naast de standaard batdetector, de volledige tijd gebruik gemaakt van een Batlogger M waarbij alle geluiden zijn opgenomen voor nadere analyse. Met behulp van de computerprogramma's Batsound en Kaleidoscoop zijn de geluiden nader geanalyseerd. Door de dieren ook zoveel mogelijk visueel waar te nemen is de determinatie geverifieerd en is het gedrag (en daarmee vaak de functie van het gebied) vastgesteld. Dit onderzoek is specifiek gericht op het in kaart brengen van verblijfplaatsen, soortsaanwezigheid en gebiedsgebruik. De voorzomerbezoeken zijn uitgevoerd voor het in kaart brengen van kraam- en zomerverblijven. Tijdens de nazomerronden lag de nadruk op het in kaart brengen van balts- en paarlocaties en indicaties voor winterverblijven.

De beide ochtendbezoeken zijn uitgevoerd vanaf enkele uren voor zonsopkomst tot zonsopkomst. De avondbezoeken in het voorjaar zijn gestart ruim voor zonsondergang tot enkele uren hierna. Doordat binnen het plangebied ruige dwergvleermuizen en laatvliegers te verwachten waren, is tijdens de avondbezoeken langer gepost tot circa 2,5 uur na zonsondergang.

Gedurende enkele onderzoeksmomenten is in het gebied een stationaire Batlogger M geplaatst om alle passerende vleermuizen in kaart te brengen. De Batlogger is op verschillende locaties binnen het plangebied geplaatst om zo een maximale spreiding en trefkans te hebben.

De bezoeken in augustus en september zijn in de avond- en nachtelijke uren uitgevoerd.

De gebruikte methoden zijn gebaseerd op het vleermuisprotocol 2021 zoals opgesteld door het Netwerk Groene Bureau, Gegevensautoriteit Natuur en de Zoogdiervereniging.

Het plangebied, zoals weergegeven in figuur 1, is voor het ecologisch onderzoek opgedeeld in diverse onderzoeksclusters waarbij de 75%-regeling als uitgangspunt is gebruikt. Elk cluster is door 1-2 vleermuisonderzoekers per onderzoeksmoment onderzocht.

Vogels en grondgebonden zoogdieren

Voor deze groepen is gericht onderzoek uitgevoerd naar vaste rust- en verblijfplaatsen. Voor vogels betreft het met name soorten van categorie 1-4 (zie bijlage 3) met in het bijzonder huismussen en gierzwaluwen. Daarnaast is gezocht naar sporen van steenmarter, kleine marterachtigen en eekhoorn.

Voor huismussen is gezocht naar territoriale mannetjes of nestindicerend gedrag zoals slepen met nestmateriaal, voervluchten of jonge vogels in directe relatie tot de woningen.

In het onderzoek is beoordeeld of vaste verblijfplaatsen aanwezig zijn en welke consequenties de werkzaamheden hebben op de feitelijke locaties en het duurzaam voortbestaan van de lokale populatie en individuen.

Voor de onderzochte vogelsoorten geldt een uitgebreide toetsing indien broedlocaties worden aangetast. Deze toetsing wordt gehanteerd bij aanvragen voor ontheffingen of omgevingsvergunningen. Door het uitgevoerde onderzoek kunnen de volgende vragen beantwoord worden.

Beoordelingskader:

- ☞ In welke mate wordt de functionaliteit van de vaste voortplantingsplaats en rust- en / of verblijfplaats aangetast door de voorgenomen activiteiten?
- ☞ Is er een wettelijk belang? Eén van de volgende belangen moet gelden:
 - bescherming van flora en fauna (b)
 - veiligheid van het luchtverkeer (c)
 - volksgezondheid of openbare veiligheid (d)
- ☞ Is er een andere bevredigende oplossing voor de volgende zaken:
 - de locatie
 - de inrichting op de locatie
 - de wijze van uitvoering van de werkzaamheden.
- ☞ Komt de gunstige staat van instandhouding van de landelijke populatie niet in gevaar?

Deze onderzoeksvragen zijn opgesteld door het voormalige ministerie van EL&I en beschreven in de soortenstandaards van betreffende soorten. Sinds juli 2017 zijn de soortenstandaard vervangen door kennisdocumenten per diersoort. In deze soortenstandaards/kennisdocumenten is eveneens de onderzoeksinspanning geformuleerd om gefundeerde uitspraken te kunnen doen omtrent aan- of afwezigheid en functionaliteit van het gebied voor betreffende soorten. Het uitgevoerde onderzoek is op deze soortenstandaards, in combinatie met de broedvogel-monitoringshandleiding van SOVON, gebaseerd.

Deze kennisdocumenten zijn vrij via internet verkrijgbaar via <https://www.bij12.nl/>.

Voor verblijven van marterachtigen is binnen het plangebied intensief gezocht naar sporen (prenten, uitwerpselen, haren, prooiresten en dergelijke) en indicaties van vaste verblijfplaatsen.

In onderstaande tabel zijn specificaties van de onderzoeksmomenten weergegeven. Tijdens alle onderzoeksmomenten is gezocht naar aanwijzingen van alle te onderzoeken beschermde soorten. In tabel 1 is in de laatste kolom weergegeven welke soortgroep als basis van de betreffende onderzoeksrunde diende.

2.2 VOLLEDIGHEID INVENTARISATIE

Quickscan natuuronderzoek

De inventarisatie is uitgevoerd middels een quickscan. Bij dit type natuuronderzoek wordt aan de hand van feitelijke veldwaarnemingen, literatuur en expert judgement een inschatting gemaakt van de mogelijke ecologische waarden van het gebied voor beschermde soorten planten en dieren. Hierdoor blijft het onderzoek een steekproef en zullen bepaalde soorten en functies niet zijn waargenomen, terwijl ze (op een ander tijdstip) wel aanwezig kunnen zijn. Voor een meer volledig beeld zijn daardoor aanvullende inventarisaties uitgevoerd.

Aanvullend onderzoek

De aanvullende onderzoeken zijn volgens de genoemde protocollen uitgevoerd. Een inventarisatie blijft echter uiteraard een steekproef. Het is dan ook mogelijk dat soorten en functies niet waargenomen zijn, terwijl dat ze (op een ander tijdstip) wel aanwezig zijn. Dit is echter acceptabel, de Wet Natuurbescherming vraagt een initiatiefnemer om alles te doen wat redelijkerwijs van hem verwacht kan worden. Met de gekozen methode en inspanning is dan ook voldoende invulling gegeven aan artikel 1.11 (Zorgplicht, zie kader bijlage 3) van de Wet Natuurbescherming. Wat betreft het (voor)onderzoek heeft de initiatiefnemer dan ook gedaan wat redelijkerwijs van hem verwacht kan worden.

Wel moet hierbij worden opgemerkt dat de houdbaarheid van verspreidingsgegevens aan een maximale periode zijn gebonden. Voor de verspreidingsgegevens van licht beschermde soorten, of het juist ontbreken hiervan, wordt veelal een bruikbaarheidsperiode van circa 5-6 jaar gehanteerd, zoals de meeste gegevens in het quickscanrapport. Voor Europees beschermde soorten als vleermuizen en vogels, geldt een bruikbaarheidsperiode van circa 2-3 jaar. Na deze periode zijn de gegevens verouderd en dient beoordeeld te worden of de gegevens voldoende up-to-date zijn om te gebruiken bij ruimtelijke ingrepen. Voor dit alles geldt wel dat de planlocatie niet drastisch veranderd waardoor nieuwe leefsituaties kunnen zijn ontstaan. Deze afweging dient door een ter zake kundig ecooloog of het bevoegd gezag te worden beoordeeld.

Het onderzoek naar vogels en grondgebonden zoogdieren is uitgevoerd middels diverse gerichte bezoeken, aangevuld met de onderzoeksmomenten naar vleermuizen. De bezoeken waren gericht op het in kaart brengen van aanwezige huismussen, gierzwaluwen, steenmarter, eekhoorn en (in mindere mate) kleine marterachtigen. Hierbij is voornamelijk gezocht naar territoriale dieren, nestindicerend gedrag en sporen als uitwerpselen, prooiresten, haren, nesten en dergelijke. Door deze methoden, onderbouwd met de verkregen verspreidingsinformatie en literatuuronderzoek, kan worden gesteld dat een goed beeld van deze soorten in het gebied is verkregen.

Het vleermuisonderzoek is uitgevoerd in mei-september 2023. Het onderzoek is conform het vleermuisprotocol 2021 uitgevoerd. De deelgebieden zijn opgedeeld in verschillende onderzoeksclusters en onderzocht door 1-2 onderzoekers per cluster om te kunnen voldoen aan de 75% norm. Hierdoor zijn de opgedeelde clusters goed overzichtelijk en vanuit verschillende standpunten is een groot deel van de projectwoningen inspecteerbaar. Voor de volledigheid is tijdens verschillende onderzoeksmomenten gebruik gemaakt van een extra stationaire batlogger M om een vollediger beeld te hebben van de aanwezige vleermuissoorten.

Door het uitvoeren van verschillende avond-, nacht- en ochtendbezoeken aangevuld met het gebruik van een stationaire batlogger M naast de standaard batdetectors en gebruik van nachtcamera Pulsar om zo een maximale trefkans te verkrijgen, kan, gezien de onderzoeksinspanning en de verkregen verspreidingsgegevens, worden gesteld dat er een volledig beeld is gekregen van de functies van het gebied voor alle soorten vleermuizen.

2.3 GEBIEDSBESCHRIJVING

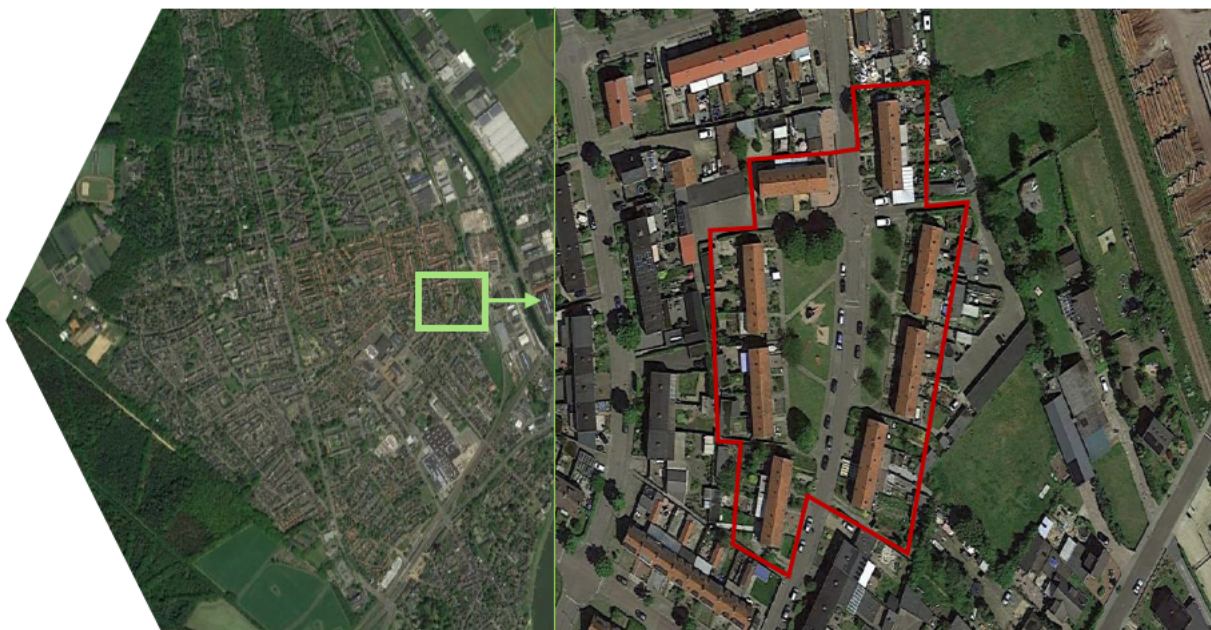
De onderzoeksgebieden zijn gelegen binnen de bebouwde kom van Dieren. Het betreffen de volgende adressen:

 Doctor de Visserstraat 27-57 (oneven nummer) en 34-64 (oneven nummer)

De woningen zijn opgetrokken uit gespouwde bakstenen muren. De woningen hebben over de gehele lengte een zadeldak. Hierbij zijn aan alle kopgevels gevelpannen aanwezig. De gevelpannen liggen direct op de muren waardoor een dakoverstek ontbreekt. Alle woningen zijn meer-laags gebouwd. Verder zijn er aan de projectwoningen diverse verblijf- en nestkasten voor vleermuizen en huismussen aanwezig als tijdelijk mitigatie voor een reeds afgerond renovatieproject.

In de straat zijn ruime gazons aanwezig met speeltoestellen en enkele lindebomen en sierkersen. Verder hebben de woningen een voor- en achtertuin. Deze zijn veelal (deels) verhard of zijn aangeplant met sierheesters en coniferen en gazons.

Zie voor gebiedsligging figuur 1 en een gebiedsimpressie bijlage 1.

Figuur 1: Ligging van het plangebied: links de ligging binnen de regio en rechts binnen de rode lijnen het globale plangebied.

Bron luchtfoto's: Google Earth

2.4 GEPLANDE RENOVATIEWERKZAAMHEDEN

Aan de Doctor de Visserstraat in Dieren is Woningbouwcorporatie Vivare voornemens bij 32 verhuureenheden energetische werkzaamheden uit te voeren. De werkzaamheden aan deze woningen zullen bestaan uit diverse werkzaamheden die betrekking hebben op de buitenschil van de woningen. Hierbij moet onder andere gedacht worden aan:

- Dakonderhoud cq. vervanging met isolatie
- Spouwisolatie
- Aanbrengen mechanische ventilatie
- Onderhouden vervangen glas/draaiende delen/kozijnen

De werkzaamheden kunnen worden aangemerkt als Ruimtelijke Ingrepen. Op deze definitie is de afweging in het kader van de Wet Natuurbescherming (hoofdstuk 4) gebaseerd.

3. ONDERZOEKSRESULTATEN

In dit hoofdstuk worden kort de bevindingen van het onderzoek weergegeven. Ter aanvulling op de onderzoeksresultaten zijn verspreidingsatlassen geraadpleegd voor de kilometerhokken waarbinnen het plangebied ligt: 204-451.

In het volgende hoofdstuk worden de wettelijke consequenties en eventuele aanbevelingen beschreven. In bijlage 2 zijn de verspreidingskaarten opgenomen met enkele aangetroffen, beschermde soorten. Voor een toelichting op de Wet Natuurbescherming wordt verwezen naar bijlage 3.

3.1 FLORA

In het plangebied zijn weinig wilde vaatplanten aangetroffen. Grote delen van het gebied zijn verhard. De summiere achtertuinen zijn eveneens voornamelijk verhard of worden intensief gebruikt en onderhouden. Hierdoor zijn slechts enkele zeer algemene soorten aangetroffen.

Binnen het plangebied zijn geen beschermde of Rode lijstgenoteerde soorten gevonden. Aan de hand van de opbouw van het plangebied zijn beschermde soorten niet te verwachten.

Literatuur

Verspreidingskaarten van Floron en verspreidingsdatabanken op internet laten geen beschermde soorten zien binnen de kilometerhokken en direct aangrenzende hokken waarin het plangebied gelegen is.

3.2 (BROED)VOGELS

Het quickscan onderzoek is uitgevoerd middels een eenmalig bezoek in het vogelbroedseizoen. Tijdens dit bezoek is een indruk gekregen van de samenstelling van de aanwezige broedvogelsoorten in de directe omgeving.

De aanwezige ecotopen op de planlocatie en directe omgeving (bebouwing en tuinen), bieden potentiële broedgelegenheden voor soorten uit ecologische vogelgroepen als:

- Struiken, struwelen en heggen
- Bebouwing en overige groepen

Tijdens het quickscanonderzoek, en de aanvullende onderzoeken naar overige soortgroepen, zijn enkele vogelsoorten territoriaal binnen en rondom het plangebied waargenomen. Dit zijn soorten als houtduif, koolmees, pimpelmees, heggenmus, merel, tortelduif, gierzwaluw en huismus.

3.2.1 HUISMUS (PASSER DOMESTICUS)

In het onderzoeksgebied zijn diverse huismussen territoriaal vastgesteld. De waarnemingen betreffen vooral zingende mannetjes in de dakgoten, op daken en enkele op nestkasten. In alle gevallen is ingeschat dat de nesten aanwezig zijn onder de dakpannen en deze toegankelijk zijn vanuit de dakgoot en via gevelpannen. Eveneens zijn enkele nesten in de tijdelijke kasten aan de gevels vastgesteld en is een enkele keer een nestlocatie bij de zonwering vastgesteld.

Tijdens de tweede ronde, of gedurende de veldbezoeken voor vleermuizen en gierzwaluwen, zijn zoveel mogelijk de waarnemingen bevestigd of nauwkeuriger ingetekend.

Naast territoriaal gedrag zijn eveneens waarnemingen van gesleep met nestmateriaal of bedelende jongen gekarteerd. Deze waarnemingen zijn voornamelijk tijdens de gierzwaluwronde verzameld. Ook zijn waarnemingen van huismuspaartjes genoteerd waardoor enkele territoria zijn bevestigd. In bijlage 2 zijn de waarnemingen van de verschillende onderzoeksmomenten gebundeld tot het aantal invlieglocaties. Elke stip staat dus voor een invlieglocatie. In totaal zijn 26 territoria binnen het plangebied vastgesteld waarvan 5 nesten in een van de gevelkasten.

3.2.1 GIERZWALUW (*APUS APUS*)

Het in kaart brengen van gierzwaluwen is vooral uitgevoerd door het posten in de straten en bij woonblokken. Het invliegen van gierzwaluwen is soms lastig waar te nemen doordat de dieren in hoge snelheid kunnen invliegen. Bij geschikte weersomstandigheden zijn ouderdieren, en ongepaarde dieren, vaak luid gierend in de wijken aanwezig. Hierbij worden de nestlocaties veelal meermalen rakelings aangevlogen waardoor de trefkans aanzienlijk wordt verhoogd. Indien jongen aanwezig zijn onder de dakpannen, reageren deze vaak waardoor dit vanaf de buitenzijde is vast te stellen.

Door de kleine en overzichtelijke onderzoeksclusters, zoals gedefinieerd ten behoeve van het vleermuisonderzoek, kon de aan-/afwezigheid van nestlocaties goed in kaart worden gebracht.

Van deze soort zijn in totaal 5 nestlocaties vastgesteld in de projectwoningen. Op deze locaties vlogen de vogels via de gevelpannen en nokpannen onder de dakpannen. Ook vlogen er enkele dieren vanaf de voorzijde onder de dakgoot bij de onderste gevelpan naar binnen.

Literatuur

De atlas van Nederlandse broedvogels laat in het uurhok waarbinnen het plangebied ligt een groot aantal algemene broedvogels zien. Van de categorie 1-4 soorten zijn 2 soorten binnen het uurhok bekend geworden die de voorkeur hebben voor overeenkomstig broedbiotopen als binnen de begrenzing van het plangebied aanwezig zijn. Dit betreft huismus en gierzwaluw. Overige soorten uit deze categorieën zijn niet als broedvogel binnen het plangebied bekend geworden.

3.3 HERPETOFAUNA EN VISSSEN

Tijdens het veldbezoek zijn geen waarnemingen verricht van soorten uit deze groepen. Voor beschermde reptielen, amfibieën en vissen ontbreekt het aan geschikt leefgebied en voortplantingshabitat binnen de begrenzing van het plangebied.

In tuinen in de omgeving kunnen vijvers aanwezig zijn die een voortplantingsbiotoop bieden aan enkele algemene amfibieënsoorten. Hierbij kan met name gedacht worden aan soorten als kleine watersalamander, bruine kikker en gewone pad. Hierdoor zijn zwerende amfibieën buiten het voortplantingsseizoen in het plangebied niet uit te sluiten.

Literatuur

De verspreidingskaarten van RAVON (Reptielen, Amfibieën en Vissenonderzoek Nederland) laat beschermde soorten amfibieën in de kilometerhokken, en direct aangrenzende hokken, zien waarbinnen het plangebied gelegen is. Het betreft enkel de beschermde (vrijgestelde) soort gewone pad en bruine kikker en de niet vrijgestelde reptielen: hazelworm, ringslang en levendbarende hagedis. Voor deze laatste genoemde soorten is het plangebied ongeschikt als leefgebied.

3.4 ZOOGDIEREN

3.4.1 GRONDGEBONDEN ZOOGDIEREN

Tijdens het onderzoek zijn geen waarnemingen van grondgebonden zoogdieren verricht.

De projectwoningen met tuinen, en de directe zone hier omheen, bieden voor enkele algemene zoogdiersoorten een potentieel geschikt leefgebied. Hierbij moet met name gedacht worden aan soorten als: ware muizen, (algemene) spitsmuizen, konijn en egel.

Naast voornoemde soorten is het aannemelijk dat het plangebied binnen het territorium van een steenmarter en mogelijk kleine marterachtigen en eekhoorn ligt. Hierdoor zijn waarnemingen van deze beschermde en niet vrijgestelde soorten binnen het plangebied niet uit te sluiten. Door de ligging van het plangebied binnen de bebouwde kom en de hoge onderhoudsintensiteit van de aanwezige groenstructuren, zijn verblijfplaatsen van kleine marterachtigen niet te verwachten.

Voor steenmarter zijn in de omgeving diverse gebouwen (met name de woningen en schuurtjes) die in potentie geschikte verblijfslocaties bezitten. Hierdoor kunnen foeragerende dieren binnen het plangebied worden aangetroffen. Verblijfplaatsen van steenmarters zijn met regelmaat aan te treffen in gebouwen als schuren en woningen als ook in struwelen en takkenhopen en ruigten. Binnen het onderzochte plangebied kunnen dergelijke verblijfplaatsen echter worden uitgesloten. Boomnesten van eekhoorn zijn eveneens niet aanwezig. In opgaande groenstructuren in de ruime omgeving van het plangebied, zullen eekhoorns aanwezig kunnen zijn waardoor zwervende individuen binnen het plangebied kunnen worden aangetroffen.

Gezien het bovenstaande zullen eventuele waarnemingen van steenmarter en eekhoorn binnen het plangebied betrekking hebben op foeragerende of rondtrekken dieren.

Literatuur

In verspreidingsatlassen zijn meldingen bekend geworden van steenmarter, boommarter, wezel, bunzing, das en eekhoorn. Deze soorten vallen onder nationaal beschermde (niet vrijgestelde) soorten conform artikel 3.10 van de Wet Natuurbescherming. Er zijn binnen de kilometerhokken geen verspreidingsgegevens bekend geworden van soorten vermeld onder Artikel 3.5 van de Wet Natuurbescherming.

3.4.2 VLEERMUIZEN

Gezien de ecochore¹ van het plangebied en de ecologie van verschillende soorten vleermuizen, kan worden aangenomen dat de deelgebieden een onderdeel vormen in het leefgebied van verschillende soorten. Met name door de ligging binnen de bebouwde kom dicht bij het buitengebied, kan de planlocatie voor vleermuizen geschikt leefgebied vormen.

In de projectwoningen waren verblijfplaatsen van gebouwbewonende soorten op voorhand niet uit te sluiten. Voor geschikte verblijfplaatsen moet met name gedacht worden aan ruimten achter betimmering, spouwmuur, dakpannen, loodflappen en dergelijke. Om aan- of afwezigheid van vleermuizen vast te kunnen stellen, is aanvullend vleermuisonderzoek uitgevoerd.

¹ Een ecochore is een ruimtelijk begrensde ecologische eenheid, gekenmerkt door een inwendige heterogeniteit in een halfnatuurlijk of cultuurlandschap. Een ecochore bestaat uit een verzameling ecotopen; bijvoorbeeld de verschillende aan elkaar grenzende ecotopen op en rond een erf of binnen een specifiek landschapstype. Samen vormen deze ecotopen een gevarieerd landschap.

Gedurende het onderzoek zijn 3 soorten vleermuizen aangetroffen:

Gewone dwergvleermuis	(Pipistrellus pipistrellus)
Laatvlieger	(Eptesicus serotinus)
Rosse vleermuis	(Nyctalus noctula)

In bijlage 2 is de verspreidingskaart van het onderzoeksgebied van aangetroffen soorten opgenomen. Hieronder worden de resultaten per onderzoeksperiode behandeld.

3.4.2.1 VOORZOMERONDERZOEK - KRAAMPERIODE

Tijdens het voorzomeronderzoek zijn meerdere gewone dwergvleermuizen in het gebied aanwezig. tijdens de avondronden worden de eerste dieren vanaf zonsondergang waargenomen. In en rondom het plangebied wordt er door een geschat aantal van 6-10 gewone dwergvleermuizen intensief gefoerageerd.

Er zijn in het plangebied 3 kleine zomerverblijven vastgesteld. Het betrof bij elk verblijf 1 individu. De verblijven waren toegankelijk via de gevelpannen. De verblijven bevinden zich vermoedelijk onder de dakpannen of in de spouwmuur.

Ook is er één klein zomerverblijf van laatvlieger binnen het plangebied vastgesteld. Het betrof één individu dat zwel tijdens avondronde uitvliegend als tijdens de ochtendronde zwermend en invliegend is vastgesteld. De invliegopening bevond zich onder een gevelpan. Het verblijf bevindt zich vermoedelijk onder de dakpannen of in de spouwmuur.

Tijdens meerder avondbezoeken zijn er overvliegende rosse vleermuizen waargenomen. Ook is er tijdens één avondbezoek een rosse vleermuis kort foeragerend binnen het plangebied waargenomen. Verdere binding met het plangebied is van deze soort niet vastgesteld. Een verblijfplaats van deze voornamelijk boombewonende soort is in de projectwoningen uitgesloten.

Overige vleermuissoorten zijn tijdens het voorzomeronderzoek binnen het onderzoeksgebied niet aangetroffen.

3.4.2.2 NAZOMERONDERZOEK – BALTS-/PAARPERIODE

In het onderzoeksgebied zijn tijdens het najaarsonderzoek enkele mannetjes van gewone dwergvleermuis baltsend aangetroffen. Doordat gewone dwergvleermuizen baltsvluchten uitvoeren en daardoor in een vrij ruim gebied kunnen worden aangetroffen, is het exact bepalen van de paarlocatie van gewone dwergvleermuizen in het veld in veel gevallen niet mogelijk. Hierom is met behulp van nachtcamera's de baltsvlucht zo goed mogelijk in kaart gebracht. Hierbij is met name gelet op gedrag dat de locatie van een paarverblijf kon bevestigen zoals vluchten dicht langs geschikte gevels, aantikkende en lokkende mannetjes en inkruipende of stationaire dieren. Aan de hand van deze waarnemingen is de locatie van de paarverblijven zo goed mogelijk ingeschat.

In het onderzoeksgebied zijn er in totaal 3 afzonderlijk baltsend mannetje gewone dwergvleermuis rondom de woningen waargenomen. De paarverblijven bevinden zich vermoedelijk onder de gevelpannen. 1 paarverblijf lijkt overeen te komen met een bekend zomerverblijf. Hierdoor zijn er in totaal 5 unieke verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis vastgesteld.

Tijdens de baltsonderzoek van 12 augustus 2023 is 1 laatvlieger overvliegend waargenomen. De soort had echter geen duidelijke binding met de projectwoningen. Tijdens geen van de bezoeken

zijn waarnemingen van baltsende laatvliegers vastgesteld. Een paarverblijfplaats van deze soort binnen de projectwoningen kan daardoor worden uitgesloten.

Van overige soorten is geen baltsgedrag of binding met het onderzoeksgebied geconstateerd.

Literatuur

Verspreidingsatlassen van vleermuizen laten aanwezigheid van verschillende soorten in het uurhok zien: gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, laatvlieger, tweekleurige vleermuis, gewone grootoorvleermuis en rosse vleermuis.

3.5 ONGEWERVELDEN

Tijdens het veldbezoek zijn geen beschermde soorten uit deze groep aangetroffen. De planlocatie is niet geschikt voor de meeste beschermde of Rode Lijstgenoteerde insectensoorten. Een groot deel van de beschermde soorten heeft een strikte binding met water of is afhankelijk van specifieke heischrale biotopen. Doordat dergelijke biotopen ontbreken zijn deze soorten niet te verwachten.

Literatuur

In verspreidingsatlassen van ongewervelden zijn geen beschermde soorten naar voren gekomen binnen het kilometerhok en direct omringende hokken waarin het plangebied gelegen is.

4. TOETSING SOORTENBESCHERMING–WET NATUURBESCHERMING

4.1 ALGEMEEN

Sinds 1 januari 2017 is de Wet Natuurbescherming van kracht. De soortenbescherming zoals in deze wetgeving is opgenomen, is de opvolger van de Flora- en faunawet uit 2002. In deze wetgeving is de bescherming van soorten opgenomen in drie artikelen:

- Artikel 3.1
- Artikel 3.5
- Artikel 3.10

Artikel 3.1 beschrijft de vogelsoorten zoals opgenomen in de Europese Vogelrichtlijn. Deze lijst omvat alle inheemse vogelsoorten. Verstoring of opzettelijke verontrusting van broedende vogels is niet toegestaan. Daarnaast zijn er enkele soorten die jaarrond gebruik maken van dezelfde broedlocaties of die afhankelijk zijn van specifieke locaties; deze locaties zijn jaarrond beschermd. Voor vogels is slechts ontheffing mogelijk voor belangen die betrekking hebben op bescherming van flora en fauna, veiligheid voor het vliegverkeer of volksgezondheid.

Soorten die vermeld staan in artikel 3.5 betreffen soorten die zijn opgenomen in bijlage VI van de Europese Habitatrichtlijn, bijlage II van het Verdrag van Bern en bijlage I en het Verdrag van Bonn. Afhankelijk van de ingreep en het effect op beschermde soorten, kunnen nadere onderzoeken met toetsing aan de wetgeving noodzakelijk zijn. Bij eventuele negatieve effecten kan een ontheffing noodzakelijk zijn. De mogelijkheid voor ontheffing wordt getoetst aan de belangen zoals opgenomen in de Europese richtlijnen. Onder dit Artikel vallen bijvoorbeeld alle soorten vleermuizen die door de vermelding op bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn, Europese bescherming genieten. Soorten als bedoeld onder dit artikel worden in deze rapportage aangeduid als strikt beschermde soorten.

Soorten die vermeld staan in artikel 3.10 zijn soorten van nationaal belang. Voor deze soorten geldt een iets milder beschermingsregime. Daarnaast zijn per provincie enkele soorten op de vrijstellingslijst geplaatst voor belangen als ruimtelijke ingrepen en bestendig beheer. Afhankelijk van de aard van de werkzaamheden of doelstelling, kunnen soorten binnen dit artikel zijn vrijgesteld van ontheffing of is nader onderzoek en ontheffing noodzakelijk.

Zie voor een uitgebreidere toelichting bijlage 3.

4.2 EFFECTEN

In deze paragraaf worden de effecten van de werkzaamheden, zoals beschreven in paragraaf 2.4, op beschermde soorten getoetst aan de Wet Natuurbescherming.

4.2.1 FLORA

Binnen het onderzoeksgebied zijn tijdens de quickscan aanvullende onderzoeksmomenten geen beschermde plantensoorten waargenomen. Van beschermde soorten zijn geen groeiplaatsen binnen het gebied te verwachten en ook niet bekend geworden in de literatuur waardoor deze kunnen worden uitgesloten.

Aangezien beschermde soorten ontbreken, is nader onderzoek of ontheffing niet noodzakelijk.

4.2.2 (BROED)VOGELS

Alle te verwachten vogelsoorten zijn beschermd krachtens de Wet Natuurbescherming en de Vogelrichtlijn. Ontheffing voor deze diergroep is in de meeste gevallen niet mogelijk.

Dit betekent dat het verstoren, verontrusten, doden en anderszins van vogels en nesten niet is toegestaan. Deze overtredingen zijn mogelijk door het uitvoeren van de geplande werkzaamheden.

Voor vogels geldt dat deze tijdens de broedperiode het meest gevoelig zijn voor verstoring. De rest van het jaar zijn zij flexibeler en is de kans op nadelige effecten door de werkzaamheden voor de individuen aanzienlijk minder. Hierdoor is het sterk aan te bevelen buiten het broedseizoen te starten met de werkzaamheden waardoor bij aanvang van het broedseizoen het verstoringseffect op vogels minimaal is.

Globaal kan worden gezegd dat de broedperiode, voor de mogelijk aanwezige soorten, ligt tussen maart en augustus. Hierbij dient wel te worden op gemerkt dat indien broedende vogels in een andere periode van het jaar worden aangetroffen, hierbij zorgvuldig dient te worden omgegaan zodat verstoring van de broedende vogels wordt voorkomen.

Niet alle vogels maken jaarlijks een nieuw nest om te broeden. Een deel van de soorten gebruikt jaarlijks hetzelfde nest of dezelfde locatie om hun jongen groot te brengen. Ook zijn er soorten die jaarrond gebruik maken van vaste verblijfplaatsen. Voor deze soorten geldt dat de nest- of verblijflocaaties jaarrond beschermd zijn en dat inzichtelijk gemaakt moet worden welke gevolgen de werkzaamheden voor deze soorten hebben.

Door het ministerie van LNV is een lijst opgesteld met vogelsoorten waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn: 'Aangepaste lijst beschermde vogelnesten' van het ministerie van LNV 2009 – zie ook bijlage 3. De nestlocaties en vaste verblijfplaatsen van de hierin beschreven soorten zijn ook in perioden beschermd als er tijdelijk geen gebruik van de nestlocatie wordt gemaakt. De betreffende soorten zijn verdeeld in 5 categorieën, zie bijlage 3.

Categorie 1-4 soorten

Binnen de verschillende clusters zijn broedlocaties vastgesteld van huismus en gierzwaluw.

In de clusters zijn de volgende waarnemingen verricht:

Huisumus	-	26 nesten
Gierzwaluw	-	5 nesten

Door volledige renovatie van de daken (vervangen en isolatie aanbrengen) en spouwmuurisolatie, zullen de nestlocaties verdwijnen. Deze ingreep is daardoor in strijd met Artikel 3.1 lid 4 van de Wet Natuurbescherming waardoor een ontheffing met compenserende en mitigerende maatregelen noodzakelijk is. Deze maatregelen, waaronder het afstemmen van de periode van uitvoering op de ecologie van de soort, compensatiemaatregelen tijdens en na de uitvoering en dergelijke, dienen in een ecologisch werkprotocol te worden beschreven. Een en ander is maatwerk en afhankelijk van de daadwerkelijke uitvoering en mogelijkheden in de toekomstige situatie.

In beginsel is het van belang dat er geen moment sprake is van een verminderd aanbod aan nest- en schuilgelegenheden. Hierdoor is het noodzakelijk dat ruim vóór de uitvoering van de werkzaamheden tijdelijke (of permanente) verblijfplaatsen in de directe omgeving worden aangebracht waarbij voldoende rekening wordt gehouden met de gewenningstijd. Tijdens de

renovatie kunnen desgewenst in de projectwoningen permanente maatregelen voor de soort worden getroffen. Een en ander dient te worden beschreven in een ecologisch werkprotocol/projectplan ter onderbouwing van de aan te vragen ontheffing.

Overige broedlocaties van soorten uit categorie 1-4 zijn niet binnen de deelgebieden aanwezig.

Categorie 5 soorten

Binnen de clusters zijn door de werkzaamheden effecten op soorten van categorie 5 niet uit te sluiten. Hoewel er geen broedlocaties voor soorten uit deze categorie zijn vastgesteld, kunnen de aantreffen soorten als koolmees en pimpelmees en nog enkele andere soorten uit deze categorie binnen deelgebieden en de directe omgeving een territorium bezetten en kunnen de soorten nabij de projectwoningen foeragerend of broedend worden aangetroffen.

Voor deze soorten geldt dat indien de werkzaamheden buiten het broedseizoen worden uitgevoerd, schade aan individuen, broedlocaties en het voortbestaan van lokale populaties niet te verwachten is. Doordat de renovatie alleen van toepassing is op de woningen, blijven de tuinen en het aanwezige groen in de omgeving behouden. Hierdoor is er geen sprake van negatief effect op het leefgebied van deze soorten. Het plangebied zal geschikt blijven als leefgebied waardoor een nadere afweging voor soorten uit deze categorie niet noodzakelijk is.

Door de aanwezigheid van nestlocaties van huismussen en gierzwaluwen, dienen vóór de renovatie van de projectwoningen mitigerende maatregelen te worden getroffen én een ontheffing te worden aangevraagd vóórdat de werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd. Hiervoor dient een ecologische werkprotocol te worden opgesteld.

Indien de werkzaamheden binnen het broedseizoen worden uitgevoerd of indien er bomen met holten of nesten worden gerooid, kunnen aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn om te voorkomen dat door de werkzaamheden broedende vogels worden verstoord. Dit dient door een ecooloog te worden beoordeeld.

4.2.3 HERPETOFAUNA EN VISSSEN

Alle amfibieën en reptielen en enkele vissoorten zijn beschermd krachtens de Wet Natuurbescherming. In relatie tot de woningen zijn geen geschikte voortplantingswateren voor vissen of amfibieën aanwezig en ook geschikt voortplantingshabitat voor reptielen ontbreekt. Doordat geschikte biotopen ontbreken, zijn geen strikt beschermde vissen, amfibieën en reptielen te verwachten waardoor voor deze groep geen nadere inspanning noodzakelijk is. Eventueel rondzwervende, licht beschermde amfibieënsoorten, als gewone pad, kleine watersalamander en bruine kikker, vallen onder de vrijstellingsregeling waardoor geen nader onderzoek of ontheffing noodzakelijk is.

Voor herpetofauna en vissen zijn geen nadere onderzoeken of ontheffing noodzakelijk voor het uitvoeren van de geplande werkzaamheden.

4.2.4 GRONDGEBONDEN ZOOGDIEREN

De planlocatie, in samenhang met omliggende groenstructuren (tuinen en plantsoen) vormt in potentie geschikt leefgebied voor soorten als: ware muizen, woelmuizen, spitsmuizen, egel en konijn. De meeste van deze (mogelijk) aanwezige soorten staan vermeld op de vrijstellingslijst van de provincie waardoor een vrijstelling geldt voor Ruimtelijke Ontwikkelingen en Ingrepen en geen nader onderzoek of ontheffing noodzakelijk is.

Aanwezigheid van niet vrijgestelde soorten zoals kleine marterachtigen (wezel, hermelijn en bunzing), steenmarter en eekhoorn zijn tijdens het onderzoek niet vastgesteld. Gezien de ligging van het plangebied kan dit een onderdeel vormen in het foerageergebied van deze soorten waardoor zwervende dieren kunnen worden waargenomen. De geplande renovaties zullen echter geen significant effect hebben op het leefgebied of op het verwijderen of verstoren van vaste rust- en verblijfplaatsen van deze soorten. Ook zal de omgeving van het onderzoeksgebied blijven functioneren als potentieel foerageergebied waardoor geen nadere afweging ten aanzien van deze soorten noodzakelijk is.

Overige, niet vrijgestelde, soorten zijn redelijkerwijs uit te sluiten.

Doordat vaste verblijfplaatsen ontbreken, en er geen significant negatieve effecten te verwachten zijn op strikt beschermde soorten, is geen nader onderzoek of ontheffing noodzakelijk.

4.2.5 VLEERMUIZEN

In de te renoveren woningen zijn de volgende verblijfplaats aangetroffen:

- 3 zomerverblijf* - gewone dwergvleermuis
- 3 paarverblijf* - gewone dwergvleermuis
- 1 zomerverblijf - laatvlieger

**NB: 1 paarverblijf komt overeen met een zomerverblijf waardoor in totaal 5 unieke verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis bekend zijn.*

Een paarverblijf van gewone dwergvleermuis komt overeen met een zomerverblijf, daardoor betreft het 5 unieke verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis.

De verblijfplaatsen van beide soorten zijn toegankelijk via de gevelpannen en bevinden zich onder de dakpannen of mogelijk in de spouwmuur. De voorgenomen werkzaamheden, dakrenovatie en na-isolatie van spouwmuren zullen resulteren in het ongeschikt raken van de verblijfplaatsen. Deze ingrepen zijn daardoor in strijd met Artikel 3.5 lid 2 en 4 van de Wet Natuurbescherming waardoor een ontheffing met compenserende en mitigerende maatregelen noodzakelijk is. Deze maatregelen, waaronder het afstemmen van de periode van uitvoering op de ecologie van de soort, compensatiemaatregelen tijdens en na de uitvoering en dergelijke, dienen in een ecologisch protocol te worden beschreven. Een en ander is maatwerk en afhankelijk van de daadwerkelijke uitvoering en mogelijkheden in de toekomstige situatie. In beginsel is het van belang dat er geen moment sprake is van een verminderd aanbod aan vaste verblijfplaatsen. Hierdoor is het noodzakelijk dat ruim vóór de uitvoering van de werkzaamheden tijdelijke (of permanente) verblijfplaatsen in de directe omgeving worden aangebracht waarbij voldoende rekening kan worden gehouden met de gewenningstijd. Tijdens de renovatie kunnen desgewenst in de projectwoningen permanente maatregelen voor de soort worden getroffen. Een en ander dient te worden beschreven in een ecologisch werkprotocol/projectplan ter onderbouwing van de aan te vragen ontheffing.

Door de aanwezigheid van 5 vaste verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis en 1 vaste verblijfplaats van laatvlieger, is een ontheffing noodzakelijk voordat de werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd. Eveneens zullen ruim voor de uitvoering mitigerende maatregelen moeten worden getroffen en dienen permanente voorzieningen te worden aangebracht tijdens de renovatie. Deze maatregelen dienen in een ecologisch werkprotocol te worden uitgewerkt. Dit protocol kan als projectplan ter onderbouwing van de ontheffingsaanvraag worden gebruikt. Voor de overige soorten zijn geen maatregelen noodzakelijk.

4.2.6 LEEFGEBIED VLEERMUIZEN

Alle geplande werkzaamheden hebben betrekking op maatregelen in of aan bestaande woningen. In de buitenruimte worden geen maatregelen uitgevoerd. Hierdoor zijn er geen effecten op het leefgebied van vleermuizen en is hierdoor geen nadere afweging voor deze gebiedsfuncties noodzakelijk.

4.2.7 ONGEWERVELDEN

Het plangebied is niet geschikt als voortplantings- en leefgebied voor beschermde en Rode lijstgenoteerde vlinders en overige insecten. Beschermde soorten zijn niet te verwachten aangezien de soorten van deze groepen veelal erg kritisch zijn op het biotoop.

Gezien het bovenstaande is geen nader onderzoek naar ongewervelden noodzakelijk.

5. CONCLUSIE

Aan de Doctor de Visserstraat in Dieren, is eigenaar Woningcorporatie Vivare voornemens bij 32 beheereenheden in 2025 energetische maatregelen uit te voeren. De energetische werkzaamheden zullen voornamelijk bestaan uit energiebesparende maatregelen als het vullen van spouwmuren, het aanbrengen van dakisolatie en het vernieuwen van ramen en kozijnen.

Op de planlocatie is een natuuronderzoek uitgevoerd in de vorm van een quickscan, aangevuld met gericht onderzoek naar verschillende soortgroepen. Aan de hand van de hierdoor verkregen gegevens, aangevuld met literatuuronderzoek, is een goed beeld ontstaan van de waarde van de planlocatie voor beschermde dier- en plantsoorten.

Flora

Er zijn geen beschermde soorten aangetroffen of te verwachten waardoor geen nader onderzoek of ontheffing noodzakelijk is.

Vogels

Door de aanwezigheid van 26 nestlocaties van huismussen en 5 nesten van gierzwaluwen, dienen vóór de renovatie van de projectwoningen mitigerende maatregelen getroffen te worden én een ontheffing te worden aangevraagd vóórdat de werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd.

Indien de werkzaamheden, binnen het broedseizoen worden uitgevoerd (globaal genomen binnen de periode maart-augustus), kunnen aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn om te voorkomen dat door de werkzaamheden overige broedende vogels worden verstoord of nesten worden vernield doordat diverse soorten als broedvogel in het gebied aanwezig kunnen zijn. Dit dient door een ecooloog te worden beoordeeld.

Herpetofauna en vissen

Voor herpetofauna en vissen zijn geen nadere onderzoeken of ontheffing noodzakelijk voor het uitvoeren van de geplande werkzaamheden. Voor de geplande werkzaamheden is daardoor geen nadere afweging noodzakelijk.

Grondgebonden zoogdieren

Binnen het plangebied zijn geen vaste rust- of verblijfplaatsen van soorten uit deze groep aanwezig. Doordat vaste verblijfplaatsen ontbreken, en er geen significant negatieve effecten te verwachten zijn op strikt beschermde soorten, is geen nader onderzoek of ontheffing noodzakelijk.

Vleermuizen

Er zijn in de projectwoningen in totaal 5 unieke locaties van gewone dwergvleermuizen vleermuizen. Het betreft 3 zomerverblijven, 2 paarverblijf en 1 zomer-/paarverblijf. Ook is er 1 zomerverblijf van laatvlieger binnen het plangebied aanwezig.

Door de geplande isolatiewerkzaamheden en dakvernieuwing zullen de verblijfplaatsen worden aangetast. Hierdoor is voor deze soorten in het kader van de Wet Natuurbescherming een ontheffing met compenserende en mitigerende maatregelen noodzakelijk voor het verwijderen van de verblijfplaatsen. Deze werkzaamheden dienen in een ecologisch werkprotocol te worden uitgewerkt. Voor de overige soorten zijn geen maatregelen noodzakelijk.

Ongewervelden

Voor ongewervelden is geen nader onderzoek of ontheffing noodzakelijk.

Volledigheid onderzoek

Binnen het plangebied, zijn enkele natuuronderzoeken uitgevoerd. Samen geven deze onderzoeken een goed en volledig beeld van de aanwezigheid van (strikt) beschermde soorten. Aan de hand van de bevindingen van de onderzoeken, de samenstelling van de aangetroffen soorten en de onderzoeksinspanningen, kan worden gesteld dat er geen strikt beschermde soorten met een essentiële binding met de planlocatie zijn gemist. Hierdoor kan het natuuronderzoek als volledig worden beschouwd.

Gezien de geplande grootschalige renovatie is het aanvragen van een ontheffing in het kader van de Wet Natuurbescherming en het treffen van mitigerende en compenserende maatregelen voor gewone dwergvleermuis, laatvlieger, huismus en gierzwaluw noodzakelijk vóórdat met de feitelijke uitvoering kan worden gestart. Voor deze werkzaamheden dient vooraf een ecologisch werkprotocol te worden opgesteld.

Voor overige beschermde soorten zijn geen specifieke maatregelen noodzakelijk.

GERAADPLEEGDE BRONNEN

Literatuur

Bekker J.P, P. Twisk & A. Diepenbeek (2010). Veldgids Europese zoogdieren. KNNV uitgeverij.

Dienst Regelingen (2009). Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep.

E.J. Weeda et al. (2003). Nederlandse Ecologische Flora – Wilde planten en hun relaties. KNNV uitgeverij.

H. Limpens et al. (1997). Atlas van de Nederlandse Vleermuizen – Onderzoek naar verspreiding en ecologie; KNNV-uitgeverij.

Ministerie van EZ (2014). Soortenstandaard Gewone dwergvleermuis - Pipistrellus Pipistrellus. Geraadpleegd van [Soortenstandaard Gewone dwergvleermuis \(rvo.nl\)](https://soortenstandaard.gewone-dwergvleermuis.rvo.nl)

Ministerie EZ - Regeling - Wet natuurbescherming - BWBR0037552. (2021, 1 juli). Geraadpleegd van <https://wetten.overheid.nl/BWBR0037552/2020-01-01#Hoofdstuk1>

Sparrius, L.B., Odé, B. & Beringen, R. (2013) Basisrapport voor de Rode Lijst Vaatplanten 2012. FLORON-rapport 57. FLORON, Nijmegen.

Internetbronnen

NDFF, nationale databank flora en fauna (www.ndff.nl)

Ministerie van EZ (<http://mineleni.nederlandsesoorten.nl>)

Ravon, website met soortinformatie over reptielen, amfibieën en vissen (www.ravon.nl)

Waarneming.nl, website met soortenwaarnemingen in Nederland (www.waarneming.nl)

BIJLAGEN

Bijlage 1: Gebiedsimpresie

Bijlage 2: Verspreidingskaarten aangetroffen soorten;

Verspreidingskaart vleermuizen

Verspreidingskaart huismus en gierzwaluw nestlocaties

Bijlage 3: Toelichting Wet Natuurbescherming – soortenbescherming

BIJLAGE 1 – GEBIEDSIMPRESSIE

Bijschriften foto's

1. Enkele projectwoningen aan de Doctor de Visserstraat, zichtbaar zijn de aangebrachte tijdelijke vleermuiskasten. Deze zijn aanwezig op verschillende kopgevels. Ook zijn er enkele vogelkasten aangebracht waarvan enkele in gebruik waren door huismussen.
2. Voorzijde van enkele projectwoningen.
3. Achterzijde projectwoningen. Ook is de kopgevel zichtbaar. De gevelpannen liggen direct over de muur. Deze gevelpannen bieden invliegopeningen voor vogels en vleermuizen. Deze dieren hebben nesten onder de pannen of verblijfplaatsen in de spouw.

BIJLAGE 2 – VERSPREIDINGSKAARTEN AANGETROFFEN SOORTEN

Verspreidingskaart vleermuizen

Verspreidingskaart waargenomen vleermuizen. Het rode kader betreft het onderzochte plangebied.

Legenda:

- - gewone dwergvleermuis
- - laatvlieger
- - rosse vleermuis

Stippen	- losse waarnemingen (indicatief: de stippen geven een indruk van de dichtheid en verspreiding (samenvatting van alle bezoeken)
Lijnen	- foerageeractiviteit en vliegroutes
Ster	- zomerverblijf
Bliksemschicht	- werfroepend mannetje (balts) - paarverblijf

Verspreidingskaart huismus en gierzwaluw nestlocaties

Verspreidingskaart nestlocaties huismus en gierzwaluw

Legenda:

- - invlieglocaties huismus — 26 nesten totaal
- - nestlocatie gierzwaluw — 5 nesten totaal

BIJLAGE 3 - TOELICHTING WET NATUURBESCHERMING – SOORTENBESCHERMING

Sinds 1 januari 2017 is de Wet Natuurbescherming van kracht. Deze wet is de soortgerichte implementatie van de Europese Habitat- en Vogelrichtlijn en vervangt de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet.

Hoofdstuk 3 van de Wet Natuurbescherming regelt de bescherming van flora en fauna op soortniveau. Activiteiten waarbij schade wordt gedaan aan beschermde dieren of planten zijn in principe verboden, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan (het “nee, tenzij”-principe). Het is dan ook altijd zaak om, waar mogelijk, activiteiten uit te voeren zonder schade aan beschermde dieren en planten aan te brengen.

De wet erkent de *intrinsieke waarde* van in het wild levende dieren. In de wet is dan ook een zorgplicht opgenomen waarin van iedereen wordt geacht voldoende zorg¹ in acht nemen voor alle in het wild voorkomende dieren en planten (niet alleen de beschermde) en hun leefomgeving. Dit is vastgelegd in *Artikel 1.11 van de Wet Natuurbescherming*.

Naast de aandacht voor beschermde soorten geldt voor alle in het wild levende dieren en planten een zorgplicht. Deze is vastgelegd in Artikel 1.11 van de Wet Natuurbescherming:

Artikel 1.11

1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor alle in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving.
2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in elk geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt voor een Natura 2000-gebied, een bijzonder nationaal natuurgebied of voor in het wild levende dieren en planten:
 - a. dergelijke handelingen achterwege laat, dan wel,
 - b. indien dat achterwege laten redelijkerwijs niet kan worden geveegd, de noodzakelijke maatregelen treft om die gevolgen te voorkomen, of
 - c. voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk beperkt of ongedaan maakt.

Voor de in deze rapportage gemaakte toetsing zijn met name de onderstaande artikelen met verbodsbepalingen van toepassing:

- Artikel 3.1
- Artikel 3.5 en 3.8 lid 5
- Artikel 3.10

§ 3.1 - Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

Artikel 3.1

1. Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen.
2. Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
3. Het is verboden eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te rapen en deze onder zich te hebben.
4. Het is verboden vogels als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te storen.
5. Het verbod, bedoeld in het vierde lid, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

§ 3.2. Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

Artikel 3.5

1. Het is verboden in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te verstoren.
3. Het is verboden eieren van dieren als bedoeld in het eerste lid in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
4. Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen.
5. Het is verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel b, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

Artikel 3.8 – lid 5

Lid 5: Een ontheffing of een vrijstelling wordt uitsluitend verleend, indien is voldaan aan elk van de volgende voorwaarden:

- a. er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
- b. zij is nodig:
 - i. in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
 - ii. ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom;
 - iii. in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;
 - iv. voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten, of
 - v. om het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen of onder zich te hebben, onderscheidenlijk een beperkt bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde planten van de aangewezen soort te plukken of onder zich te hebben;
- c. er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

§ 3.3. Beschermingsregime andere soorten – nationaal

Artikel 3.10

1. Onverminderd artikel 3.5, eerste, vierde en vijfde lid, is het verboden:
 - a. in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel A, bij deze wet, opzettelijk te doden of te vangen;
 - b. de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in onderdeel a opzettelijk te beschadigen of te vernielen, of

- c. vaatplanten van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel B, bij deze wet, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.
2. Artikel 3.8 (onthefingen voor soorten genoemd in Artikelen 3.5 *Red.*), met uitzondering van het derde en vierde lid, is van overeenkomstige toepassing op de verboden, bedoeld in het eerste lid, met dien verstande dat, in aanvulling op de redenen, genoemd in het vijfde lid, onderdeel b, de noodzaak voor de ontheffing of vrijstelling ook verband kan houden met handelingen:
 - i. in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daarop volgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied;
 - ii. ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes, of begraafplaatsen;
 - iii. ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden;
 - iv. ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren;
 - v. in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw;
 - vi. in het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
 - vii. in het kader van bestendig beheer of onderhoud van de landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied,
 - viii. in het algemeen belang, of
 - ix. bestendig gebruik
3. De verboden, bedoeld in het eerste lid, onderdelen a, en b, zijn niet van toepassing op de bosmuis, de huisspitsmuis en de veldmuis voor zover deze dieren zich in of op gebouwen of daarbij behorende erven of roerende zaken bevinden.

Ontheffing en Vrijstellingsregeling

Wanneer beschermde soorten, zoals bedoeld onder Artikel 3.1, 3.5 en 3.10, voorkomen in een gebied dienen er maatregelen getroffen te worden om behoud van de lokale populatie, bescherming van individuen en de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen te garanderen. Hiervoor dienen mitigerende en mogelijk compenserende maatregelen getroffen te worden. Om zeker te zijn of de maatregelen voldoende zijn, dienen ze vooraf beoordeeld te worden door het bevoegd gezag. Met dit besluit kan aangetoond worden dat de initiatiefnemer zich houdt aan de bepalingen in de Wet Natuurbescherming. Het besluit heeft de initiatiefnemer bijvoorbeeld nodig als iemand bezwaar maakt tegen het project of vraagt om handhaving van de Wet Natuurbescherming.

Indien vaste verblijfplaatsen worden beschadigd of weggehaald of behoud van de lokale populatie dan wel bescherming van de aanwezige individuen niet voldoende kan worden gegarandeerd, dienen compenserende maatregelen te worden uitgevoerd én dient een ontheffing te worden aangevraagd bij het bevoegd gezag. In de meeste gevallen zal dit de betreffende provincie zijn. Voor deze soorten geldt echter dat alleen ontheffing wordt verleend op grond van een wettelijk belang genoemd in de betreffende Artikelen.

Elke provincie heeft een soortenlijst gepubliceerd waarin soorten, zoals bedoeld in Artikel 3.10, in die betreffende provincie zijn vrijgesteld voor ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden en bestendig beheer en onderhoud.

Vogels

Verblijfplaatsen van broedvogels zijn door de Wet Natuurbescherming beschermd. Tijdens werkzaamheden dient rekening gehouden te worden met het broedseizoen van vogels. De Wet Natuurbescherming kent geen standaardperiode voor het broedseizoen. Het gaat erom of er een broedgeval is. De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik vallen alleen tijdens het broedseizoen onder de bescherming van artikel 3.1. Voor deze soorten is geen ontheffing nodig voor werkzaamheden buiten het broedseizoen. Verblijfplaatsen van vogels die hun verblijfplaats het hele jaar gebruiken, zijn jaarrond beschermd. Slechts een beperkt aantal soorten bewoont het nest permanent of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. Deze groep is opgedeeld in enkele categorieën waarop de verbodsbepalingen van artikel 3.1 lid 2 jaarrond van kracht zijn:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust en verblijfplaats.
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar.
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar.
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen.

Het betreft de vogelsoorten:

 Boomvalk	(<i>Falco subbuteo</i>)
 Buizerd	(<i>Buteo buteo</i>)
 Gierzwaluw	(<i>Apus apus</i>)
 Grote gele kwikstaart	(<i>Motacilla cinerea</i>)
 Havik	(<i>Accipiter gentilis</i>)
 Huismus	(<i>Passer domesticus</i>)
 Kerkuil	(<i>Tyto alba</i>)
 Oehoe	(<i>Bubo bubo</i>)
 Ooievaar	(<i>Ciconia ciconia</i>)
 Ransuil	(<i>Asio otus</i>)
 Roek	(<i>Corvus frugilegus</i>)
 Slechtvalk	(<i>Falco peregrinus</i>)
 Sperwer	(<i>Accipiter nisus</i>)
 Steenuil	(<i>Athene noctua</i>)
 Wespendif	(<i>Pernis apivorus</i>)
 Zwarte wouw	(<i>Milvus migrans</i>).

Er zijn ook vogelnesten die worden aangegeven als categorie 5. Deze zijn buiten het broedseizoen niet strikt beschermd.

5. Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Categorie 5-soorten zijn wel jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

Wanneer een jaarrond beschermd nest wordt aangetroffen, dan dient altijd een omgevingscheck uitgevoerd te worden. Een deskundige dient te onderzoeken of er voor de soort in de omgeving voldoende plekken en materiaal aanwezig zijn om zelf een vervangende locatie te vinden en een vervangend nest te maken. Indien dit niet mogelijk is, dient een vervangende nestlocatie aangeboden te worden. Wanneer dit ook niet mogelijk blijkt, dient een ontheffing aangevraagd te worden. Ontheffing kan alleen verkregen worden op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn. Wettelijke belangen zijn:

- bescherming van flora en fauna;
- veiligheid van het luchtverkeer;
- volksgezondheid of openbare veiligheid.

Gedragscodes

Voor regulier voorkomende werkzaamheden en ruimtelijke ontwikkeling kan een vrijstelling van de verbodsbepalingen mogelijk zijn als u handelt conform een goedgekeurde gedragscode. Het kan gaan om handelingen in het kader van bestendig beheer of onderhoud, bestendig gebruik en ruimtelijke ontwikkeling of inrichting. Zo is het onder de Wet Natuurbescherming mogelijk om via een gedragscode Europees beschermde vogel- en andere dier- en plantensoorten vrij te stellen bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting, mits er sprake is van een bij respectievelijk Vogelrichtlijn of Habitatrichtlijn genoemd belang. In een gedragscode is beschreven hoe zorgvuldig gewerkt wordt opdat schade aan beschermde dieren en planten wordt voorkomen of tot een minimum beperkt. Voorwaarde is wel dat gewerkt dient te worden volgens een door de minister vastgestelde gedragscode. Hierbij is het van belang dat de gedragscode op de juiste wijze is geïmplementeerd in de organisatie of in het totaalplan van de werkzaamheden.

Voor meer informatie over de toepassing van de Wet Natuurbescherming: zie de brochure van het ministerie van Economische Zaken: “Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen” – 3 december 2016.